

50
TÜRK MÜZİĞİ
BESTEKÂRI

M. Fatih Salgar

ÖTÜKEN

“Gülüm şöyle gülüm böyle demektir yâre mûtâdım
Seni ey gül sever cânım ki cânâne hitâbımsın”

Nedim

Eşim Berna Salgar'a

İÇİNDEKİLER

1) Abdülkadir Meragi

- Mâhûr Kâr / *Gül-i rûh-i yâr hoş nebâşed* • 22
Rast Kâr / *Haydarnâme* • 25
Rast Kâr-ı Muhteşem • 28
Rast Beste / *Âmed nesîm-i subuh-u dem* • 30

2) Gazi Giray Han

- Acem-Aşîrân Peşrev • 34
Bayâtî Arabân Peşrev • 36
Mâhûr Peşrev • 37
Mâhûr Saz Semâî'si • 39

3) Hafız Post

- Nevâ Beste/ *Dil verdim o perîye nihân gördüğüm gibi* • 42
Rehâvî Ağır Semâî / *Dile mâye-i safâdır hatt-ı rûy-i yâr derler* • 44
Rast Yürük Semâî / *Gelse o şûh meclise nâz-ı tegâfûl eylese* • 46
Rast Yürük Semâî / *Biz âlûde-i sagâr-ı bâdeyiz* • 48

4) Itri

- Nevâ Kâr / *Gülbün-i ıyş mîdemed sâkî-i gül'izâr kû* • 52
Hisâr Ağır Semâî / *Dil-i pür ıztrâbım mevce-i seylâbdır sensiz* • 59
Segâh Yürük Semâî / *Tûti-i mûcize gûyem ne desem lâf değil* • 60

5)Yahya Nazim

- Acem Beste / *Ol kim misâl-i hâle meh-i mihribânı var* • 63
Muhayyer Beste / *Gönül düşüp ham-ı gîsû-yi yâre kalmıştır* • 65
Şehnâz Ağır Semâî / *Didem yüzüne nâzır nâzır yüzüne didem* • 67

6) Nayi Osman Dede

- Büzürk Saz Semâî'si • 70
Muhayyer-Sünbüle Saz Semâî'si • 71
Segâh Peşrev • 72
Segâh Saz Semâî'si • 73

7) Enfi Hasan Ağa

- Bûselik Aşîrân Beste / *Hasret-i humyâze rîz etmiş hilâli kaşına* • 75
Nişâburek Beste / *Küşâde sînesi bilmem* • 77
Nişâburek Ağır Semâî / *Câme-i sürh ile sanma lâlgûn olmuş gelir* • 79
Segâh Beste / *Bezm-i meyde mutrıba bir nağme-i dil-cû kopar* • 80

8) Zaharya

- Sabâ Beste / *Gülsitân-ı nakş-ı hüsnünden bahâristân yazar* • 84
Segâh Beste / *Çeşm-i meygûnun ki bezm-i meyde cânân döndürür* • 86
Hüseynî Ağır Semâî / *Tal'atın devr-i kamerde mihr-i âlem tâb eder* • 89
Hicâz Yürük Semâî / *Terkeyledi gerçi beni ol mâh cemâlin* • 91

9) Tanburi Mustafa Çavuş

- Bayâtî Şarkı / *Çıkalım sayd-ı şikâre* • 94
Hisâr-Bûselik Şarkı / *Dü çeşminden gitmez aşkın hayâlî* • 95
Hüseynî Şarkı / *Bir dilberdir beni yakan* • 97
Nevâ Şarkı / *Muntazırım teşrifine* • 98
Şehnâz Şarkı / *Fırsat bulsam yâre varsam* • 99
Şehnâz -Bûselik Şarkı / *Küçüksuda gördüm seni* • 100

10) Ebu Bekir Ağa

- Mâhûr Beste / *Bir âfet-i mehpeyker ile nüktelerim var* • 102
Mâhûr Yürük Semâî / *Beni çün kendine ol serv-i revân bende bile* • 104
Gerdâniye Yürük Semâî / *Muntazam kâmeti bî misl-i bedel* • 106
Segâh Yürük Semâî / *Etti o güzel ahde vefâ müjdeler olsun* • 108

11) Tab'i Mustafa Efendi

- Sazkâr Beste / *Hemîşe dilde sühân elde sazkârımdır* • 111
Dügâh Ağır Semâî / *Nedir ol cümbüş-i nâdîde o cân-sûz niğâh* • 113
Bayâtî Yürük Semâî / *Gül yüzlülerin şevkine gel nûş edelim* • 114
Hicâz Yürük Semâî / *Tâkat mu gelir sevdiğim ol işve vü nâze* • 115

12) Seyyid Ahmed Ağa

- Muhayyer-Sünbüle Beste / *Zebân-ı aşkı anlar sana benzer işveger var mı* • 119
Muhayyer-Sünbüle Şarkı / *Ey nihâl-i işve bir nevres fidânımsın benim* • 121
Nihâvend-i Kebîr Saz Semâî'si • 122
Nişâburek Saz Semâî'si • 123

13) Hacı Sadullah Ağa

- Arazbâr-Bûselik Yürük Semâî / *Al gönlümü âyine-i mânâdır bu* • 126
Hicâz Yürük Semâî / *Nideyim sahn-ı çemen seyrini cânânım yok* • 128
Muhayyer Ağır Semâî / *Hal-i siyehi gerden-i nâzik terindedir* • 129
Muhayyer Yürük Semâî / *Bir elif çekti sîneme cânân bu gece* • 131

14) Tanburi İsak

- Gül'izâr Peşrev/ • 134
Gül'izâr Beste / *Beste-i zencîr-i zülfündür gönül ey dil-rübâ* • 136
Gül'izâr Ağır Semâî / *Bir hoş hram taze civân aldı gönlümüz* • 138
Gül'izâr Yürük Semâî / *Bileydi derd-i derûnum o fitne-cû dilber* • 140

15) Numan Ağa

- Hicâzkâr Şarkı / *Ben sözüne bağlamam bel* • 143
Hisar-Bûselik Şarkı / *Eyle kerem uşşâkına ağılatma aman* • 144
Şevkefzâ Peşrev • 145
Uşşâk Saz Semâî'si • 147

16) III. Selim

- Dilnevâz Saz Semâî'si • 153
Hüzzâm Şarkı / *Gönül verdim bir civâne* • 154
Pesendîde Saz Semâî'si • 155
Sûz-i Dilara Peşrev • 156
Şehnâz Şarkı / *Bir nev-civâna dil mübtelâdır* • 157
Şevkefzâ Şarkı / *Ey serv-i gülzâr-ı vefâ* • 158

17) Zeki Mehmed Ağa

- Ferahfezâ Peşrev • 160
Ferahnâk Peşrev • 162
Hisâr-Büselik Peşrev • 164
Şevkefzâ Şarkı / *Uyup ağıyardan sen yana* • 166

18) Dede Efendi

- Ferahfezâ Ağır Semâî / *Bir dilber-i nâdîde bir kâmet-i müstesnâ* • 174
Büselik Yürük Semâî / *Dehrolmada bu sûr ile mesrûr-ı meserret* • 176
Hicâz Şarkı / *Ey büt-i nev-edâ* • 177
Rast Şarkı / *Dil bir güzele* • 178
Rast Şarkı / *Yüzündür cihânı münevver eden* • 179
Şedd-i Arabân şarkı / *Gözümden gönlümden hayâli gitmez* • 180

19) Şakir Ağa

- Acem-Aşîrân Şarkı / *Bakma sakın benden yana* • 183
Büselik Şarkı / *Dün gece sende* • 184
Ferahnâk Yürük Semâî / *Bir dilbere dil düştü ki mahbûb-ı dilimdir* • 185
Ferahnâk Şarkı / *Ey şâh-ı melek huy kaddi bâlâ-yı Ferahnâk* • 186

20) Basmacı Abdi Efendi

- Mâhûr Şarkı / *Gülşen-i ezhâr açtı her yana* • 189
Rast Şarkı / *Senin aşkımla çâk oldum* • 190
Rast şarkı / *Sevdim yine bir nev-civân* • 191
Tarz-ı Nevîn Şarkı / *Pek yosma-edâ gördüm efendim* • 192

21) Dellâl-zade İsmail Efendi

- Ferahnâk Şarkı / *Olmadım ben dest res mânendine* • 195
Mâhûr Şarkı / *Gönül adlı bülbülüm var* • 196
Sûznâk Şarkı / *Dedim ey gönül sultânı* • 197
Tâhir Şarkı / *Ben sana mecbûr olmuşum gel kuzucağım* • 198

22) Kazasker Mustafa İzzet Efendi

- Bestenigâr Şarkı / *Gayrıdan bulmaz tesellî sevdiğim* • 202
Bestenigâr Şarkı / *Ey serv-i nâzım refât-ı bâlâ* • 204
Eviç Şarkı / *Bir sebeple gücenmişsin sen bana* • 205
Ferahnâk Şarkı / *Ey mürüvvet mâdeni kân-ı kerem* • 206

23) Suyolcu-zade Salih Efendi

- Bayâtî-Arabân Şarkı / *Neyleyeyim nicedeyim olamam bir an* • 208
Ferahnâk Şarkı / *Ey şûh-i cihân sevdi seni can* • 209
Gerdâniye Şarkı / *Gitti sevdiğim şimdi buradan* • 210
Sûz-i Dil Şarkı / *Sevmişim bir kaddi mevzûn* • 211

24) Haşim Bey

- Bayâtî-Arabân Şarkı / *Nîmet-i vaslın için ey gonca leb* • 215
Bestenigâr Şarkı / *Kaçma mecbûrundan ey âhû-yi vahşi ülfet et* • 216
Hicazkâr Şarkı / *Şeb-tâ -seher akar su gibi çağlar ağlarım* • 218
Şedd-i Arabân Şarkı / *Âteş-i aşkımla ey şûh-i şenim* • 219

25) Tanburi Osman Bey (Büyük)

- Nihâvend Peşrev • 222
Nişâburek Peşrev • 224
Uşşâk Peşrev • 226
Yegâh Saz Semâî'si • 228

26) Rifat Bey

- Hicâz Şarkı / *Gülşen-i hüsnüne kimler varıyor* • 230
Hicâz Şarkı / *Sislendi havâ taraf-ı çemenzârı nem aldı* • 231
Kürdî'li Hicazkâr Şarkı / *Bu şeb recâ-yı dil ol dilrübâyâ söylendi* • 232
Muhayyer Şarkı / *Gözden cemâlin çün irâğ oldu* • 233
Nihâvend Şarkı / *Nâr-ı aşkınla senin ey nevcivân* • 234
Rast Şarkı / *Gamdan âzâde hemân dünyâda bir meyhânedir* • 235

27) Zekâi Dede

- Acem-Aşîrân Beste / *Bin cefâ görsem ey sanem senden* • 239
Hicazkâr Yürük Semâî / *Bülbül gibi pür oldu cihân nağmelerimden* • 241
Hüzzâm Yürük Semâî / *Dil verdiğin ol çeşm-i siyâh-meste işitdim* • 242
Nevâ Şarkı / *Yine bağlandı dil bir nev-nihâle* • 244
Şehnâz-Büselik Ağır Semâî / *Nâz etse n'ola cihâne ol gül* • 245
Şehnâz-Büselik Yürük Semâî / *Kul oldum bir cefâkâre cihân bağında gül-femdir* • 247

28) Nikoğos Ağa

- Acem-Aşîrân Şarkı / *Yandı dil aşkınla ey şûh-i şenim* • 251
Acem-Aşîrân Şarkı / *Ey çeşm-i âhû mehlikâ* • 252
Acem-Kürdî Şarkı / *Sevdi gönlüm ey melek-sîmâ seni* • 253
Acem-Kürdî Şarkı / *Bâri felek ben yüzüne söyleyim* • 254
Hicazkâr Şarkı / *Bana hem dem eyleyen ey gam seni* • 255
Hüzzâm Şarkı / *Niçin nâlenidesin öyle* • 256

29) Enderuni Ali Bey

- Hicâz Şarkı / *Derdimi arz etmeğe ol şûha bir dem bulmadım* • 259
Hicâz Şarkı / *N'olsun bu kadar âh ü fîgan âh gönül* • 260
Hicâz Şarkı / *Âşık oldum yavrucağım yüzüne* • 261
Karcığâr Şarkı / *Aldın dil-i nâşâdımı* • 262
Uşşâk Şarkı / *Affeyle günâhım n'olur ey şûh pesendim* • 263
Uşşâk Şarkı / *Aşkın ile bülbül gibi artmaktadır âhım* • 264

30) Hacı Arif Bey

- Hicâz Şarkı / *Tasdi' edeyim yâri biraz da sühânimle* • 268
Isfahân Şarkı / *Düşme ey âşık hayâle yağma yok* • 269
Kürdî'li Hicazkâr Şarkı / *İftirâkındır sebep bu nâle vü feryâdım* • 270
Mâhûr Şarkı / *Zâhîr-i hâle bakıp etme dahîl bir ferdi* • 271
Sabâ Şarkı / *Nigâh-ı mestine canlar dayanmaz* • 273
Sûznâk Şarkı / *Beni bîzâr ederken serzenişler* • 274

31) Hacı Faik Bey

- Hicâz Ağır Semâî / *Âşıklarının hâline ey mâh acımazsın* • 277
Hicâz Şarkı / *Âteş-i sûzân-ı firkat yakdı cism ü cânımı* • 278
Hicâz Şarkı / *Âlemde ey serv-i semen* • 280
Hüzzâm Ağır Semâî / *Kurbân olayım gamzene bir kez nazâr eyle* • 281
Hüzzâm Şarkı / *Mümkün mü bulmak bu gönlüm seni* • 282
Nihâvend Şarkı / *Nâ-murâdım tâliim âvâredir* • 283

32) Tanburi Ali Efendi

Sûz-i Dil Peşrev/ • 286

- Sûz-i Dil Beste / *Bilmedik yâri ki bizden bu kadar gafil imiş* • 288
Nihâvend Yürük Semâî / *Bilmezdim özüm gamzene meftûn imişim ben* • 289
Hicâz Şarkı / *Hasret odu yaktı ciğerim ey ruhi âlim* • 291
Hüseynî Şarkı / *Nice bir hasret-i cânâne tehammül edeyim* • 292
Muhayyer Şarkı / *Feryâda ne hâcet yürü bend eyle dehânın* • 293

33) Mahmud Celâleddin Paşa

- Bayâtî Şarkı / *Nâr-ı firkat şûle-pâş oldukça sînem dağlıyor* • 297
Hüseynî Şarkı / *Sevdiğim cemâlin çünkü göremem* • 298
İsfahân Şarkı / *Dil-i bîçâre senin çün yanyor* • 299
Karcığâr Şarkı / *Vâh meyyûs-i visâlidir gönül* • 300
Rast Şarkı / *Fitneler gizlemiş mahmûr gözüne* • 301
Uşşâk Şarkı / *Göstermedi bir gün bana bu baht-ı siyâhım* • 302

34) Medeni Aziz Efendi

- Hicâz Şarkı / *Ey çerh-i sitemger dil-i nâlâna dokunma* • 305
Hicâz Şarkı / *Kendine niçin emsâl ararsın* • 306
Hüzzâm Şarkı / *Kerem eyle mestâne kıl bir nigâh* • 307
Nişâburek Şarkı / *Kırdı geçirdi beni* • 308

35) Leylâ Hanım

- Hicâz Şarkı / *Zevk-ı sevâ duymadın âşık-perestâr olmadın* • 311
Hicazkâr Şarkı / *Nedesin nerde acep gamla bıraktın da beni* • 312
Hüzzâm Şarkı / *Ey sabâh-ı hüsn ü ânın âfitâb-ı enveri* • 313
Şedd-i Arabân Şarkı / *Ben sana hasreylemişdim ömrümü âmâlimi* • 314

36) Giriftzen Asım Bey

- Hicâz Şarkı / *Her zahm-ı ciğersûze davâkâr aranılmaz* • 317
Rast Peşrev • 318
Rast Şarkı / *Hâb-ı gâh-ı yâre girdim arz için ahvâlimi* • 319
Uşşâk Şarkı / *Cânâ rakîbi handân edersin* • 320

37) Tatyos Efendi

- Hüseynî Saz Semâî'si/ • 321
Hüzzâm Şarkı / *Gözüm hasretle giryândır* • 325
Karcığâr Saz Semâî'si • 326
Kürdî'li Hicazkâr Saz Semâî'si • 327
Rast Şarkı / *Bir gönlüme bir hâl-i perîşânıma baktım* • 328
Uşşâk Şarkı / *Kesik kerem nazîresi* • 329

38) Şevki Bey

- Bayâtî Şarkı / *Emel-i meyl-i vefâ sende de var bende de var* • 333
Hicâz Şarkı / *Severim can ü gönülden seni tersa çiçeğim* • 334
Hicâz Şarkı / *Affeyle suçum ey gül-i ter başıma kakma* • 335
Kürdî'li Hicazkâr Şarkı / *Safvet-i aşkım bilip ey gül-tenim* • 336
Sabâ Şarkı / *Mey içerken düştü aksin câmıma* • 337
Uşşâk Şarkı / *Hastasın zannım vefâ mahzûnusun* • 338

39) Ahmed Rasim Bey

- Bayâtî Arabân Şarkı / Gözümde işve-nümâdır hayâl-i bî-bedeli • 342
Hicâz Şarkı / Can hasta gözüm yaşlı gönül zâr ü perîşân • 343
Segâh Şarkı / Benim sen nemsin ey dîlber • 344
Sûznâk Şarkı / Pek revâdır sevdiğim ettiklerin • 345

40) Rami Bey

- Isfahân Şarkı / Etme bî-hûde figan vaz geç gönül • 350
Kürdî'li Hicazkâr Şarkı / Söyle ey mutrib-ı nâzende edâ • 351
Kürdî'li Hicazkâr Şarkı / Sana ey cânımın cânı efendim • 352
Nihâvend Şarkı / Süzüp süzüp de ey melek o çeş-i nîm-hâbnı • 354
Nihâvend Şarkı / Saçlarına bağlanalı ey perî • 355
Şedd-i Arabân Şarkı / Nevbahâr-ı hüsnüne ermez hazân • 356

41) İsmail Hakkı Bey

- Acem-Kürdî Beste / İntizâr-ı makdeminle rehğüzârın gözlerim • 359
Acem-Kürdî Ağır Samâî / Firkat-i yâr beni yaktı demâdem âh ü zâr oldum • 360
Acem-Kürdî Saz Semâî'si • 361
Hüseynî Şarkı / Doğru gitsem yollar komaz • 362
Rast Yürük Semâî / Gülşende yine âh ü enîn eyledi bülbül • 363
Şedd-i Arabân Şarkı / Görülmemiş devr-i Yusufdan beri böyle güzel • 364

42) Selânikli Ahmed Bey

- Acem-Kürdî Şarkı / Pür hande çiçekler dereler şevk ile çağlar • 368
Hüzzâm Şarkı / Bağlandı gönül zülfüne bir yosma civânın • 369
Karcığâr Şarkı / Görünce ben seni ey mâh • 370
Mâhûr Şarkı / Gel bir daha gül rûyini aç handeni göster • 372
Rast Şarkı / Bilmem ki nedendir bana sen hor bakıyorsun • 373
Sûznâk Şarkı / Bir günâh ettimse cânâ sûznâk oldum yeter • 374

43) Lem'i Atlı

- Ferahfezâ Şarkı / Dinlendi başım dün gece bir parça dizinde • 378
Karcığâr Şarkı / Çeşmânı o mevesin elâdır • 379
Nihâvend Şarkı / Nedir a sevdiğim söyle bu hâlin • 380
Uşşâk Şarkı / Seni arzû eder bu didelerim • 381
Uşşâk Şarkı / Günler geçiyor gönlümün ezvâkı tükendi • 383
Uşşâk Şarkı / Siyah ebrûlerin duruben çatma • 384

44) Subhi Ezgi

- Gerdâniye Peşrev • 387
Gerdâniye Saz Semâî'si • 389
Hicâz Beste / Baktıkça hüsn ü ânna hayrân olur âşıkların • 391
Kürdî'li Hicazkâr Şarkı / Birlikte bir akşam yine mey nûş edelim gel • 392

45) Rauf Yekta Bey

- Eviç Beste / Halka-i zülf-i siyâhı fark olunmaz dâmden • 395
Bayâtî-Arabân Saz Semâî'si • 397
Mâhûr Peşrev • 398
Nevâ Saz Semâî'si • 399

46) Bimen Ően

- Acem-AŐırân Şarkı / *Bir haber ver ey sabâ noldu glistânım benim* • 403
Acem-AŐırân Şarkı / *Zehrolsa bile nŐ edelim cm-ı Őarbın* • 405
Hicâz Şarkı / *Yıllar ne çabuk geçti o günler arasından* • 406
Hüzzâm Şarkı / *Dilhn olurum yd-ı cemlinle senin ben* • 407
Kürdi'li Hicazkâr Şarkı / *Yüzüm Ően htiram Ően meclisim Ően mevkiim gülşen* • 408
Segâh Şarkı / *Bensiz ey gül gülşen-i âlemde meynŐ eyleme* • 410

47) Tanburi Cemil Bey

- Hicazkâr Saz Semi'si • 416
Muhayyer Peşrev • 418
Muhayyer Saz Semi'si • 420
Nihâvend Şarkı / *Sevdim seni ey iŐvebz* • 422
Şedd-i Arabn Saz Semi'si • 423
Şehnâz Şarkı / *Feryd ki ferydıma imdd edecek yok* • 425

48) Musa Süreyya Bey

- Hüzzâm Şarkı / *Sen sanki bahrın glsn Ően ieğimsin* • 429
Kürdi'li Hicazkâr Şarkı / *Gün doğmayacak belli bu aşkın gecesinde* • 430
Mhr Şarkı / *Tc-ı hüsnün hükmeder Őirlerin dvnna* • 431
Nihâvend Şarkı / *Bir gün o güzel Őd edecek rhumu sandım* • 432
Nihâvend Şarkı / *SziŐ-i aşkımla ben nln iken* • 433
Sûznâk Şarkı / *Sensiz geceler geçti haylt ile bihb* • 435

49) Muhlis Sabahaddin Ezgi

- Kürdi'li Hicazkâr Şarkı / *Titriyorken dudaklarımda adın* • 438
Kürdi'li Hicazkâr Şarkı / *Ey benim bahtı yrim* • 439
Nihâvend Şarkı / *Pek özledim sesini* • 440
Şehnâz Şarkı / *Dn sen yine sazınla benim gönlümü aldın* • 441

50) Yesari Asım Arsoy

- Hseyin Şarkı / *Fariğ olmam meŐreb-i rindneden* • 447
Hüzzâm Şarkı / *mrm seni sevmekle nihyet bulacaktır* • 448
Kürdi'li Hicazkâr Şarkı / *mrmce o saf aŐkını kalbimde yaŐatsam* • 449
Nihâvend Şarkı / *Bekledim de gelmedin* • 450
Sz-i Dil Şarkı / *Yüz yıl o güzel gözlere baksam yine kanmam* • 451
UŞŞâk Şarkı / *Bu yaz geçen günlerimiz htrından çıkmasın* • 452

TAKDİM

ÖĞRENCİM ve san'at arkadaşım Fatih Salgar, Dede Efendi ve III. Selim kitaplarından sonra "50 Türk Müziği Bestekârı" isimli eseri ile tekrar musiki aleminin karşısına çıkıyor. Yıllardan beri musiki tarihimizin ve müzikoloji konularındaki çalışmalarının semeresi olarak musiki kitaplığımızın bir eksiği karşılanmış oluyor.

Kitap 15. yy. bestekârı Meragalı Abdülkadir'den başlayarak Yesari Asım Arsoy'a kadar 500 yılın önde gelen bestekârlarının hayat hikâyelerini ve eserlerinden seçilmiş örnekleri ile bir musiki antolojisi mahiyeti arz etmektedir.

Fatih Salgar'ın bu çalışmasının konservatuar öğrencileri ve musiki dernek üyeleri için özellikle çok yararlı olacağına inanıyorum. Ayrıca musiki kütüphanemizin kazançlı çıkacağı şüphesizdir.

Fatih Salgar'ı bu yeni çalışması dolayısıyla candan tebrik ediyorum, ilerisi için özellikle kendisinden müzikoloji konusunda yeni eserler bekliyoruz.

Prof. Dr. Nevzat Atlığ

ÖNSÖZ

SON YILLARDA musikimiz ile ilgi yayınlar bir hayli artmış olmasına rağmen, bu yayınları, musiki severlerin ve bizzat uğraşanların sayısı ile kıyaslar isek “çok az” diyebileceğimiz bir seviyede olduğunu görürüz.

Bugüne kadar çeşitli dergi, kitap, ansiklopedi, biyografik araştırma vs. gibi yayınlarla, bestekârlarımız hakkında çok değerli bilgiler verilmiştir. Fakat bunların bir bölümünün mevcudu tükenmiş olup, ancak çok az sayıda kaynak bulunabilmektedir.

Bu kitap, özellikle musiki meraklılarının, bestekârlarımız hakkında bilgi edinmesi amacını taşımak üzere hazırlanmış olup “50” gibi yuvarlak bir sayı ile sınırlı tutulmuştur.

Bu 50 musiki ustamızı günümüze taşıyan ve Merağı'den, Yesari Asım Arsoy'a kadar verilmesiyle çeşitli formlardaki eserlerinden seçilmiş notalarda verilerek, bir ölçüde musiki san'atımızın zaman içindeki seyrinin gözlenmesi de sağlanmıştır.

Kitabın hazırlanmasında Türk Müziği Mecmuası koleksiyonu, Yılmaz Öztuna'nın Türk Müziği Ansiklopedisi, İbnülemin Mahmut Kemal'in Hoş Sadası, Mustafa Rona'nın 20.Y.Y. Türk Musikisi, Saadeddin Nüzhet Ergun'un Türk Müziği Antolojisi, Rauf Yekta Bey'in biyografik araştırmaları, Subhi Ezgi'nin 5 ciltlik Nazari ve Ameli Türk Musikisi, Nazmi Özalp'in Türk Musikisi Tarihi başta olmak üzere konu ile ilgili onlarca kaynaktan yararlanılmıştır.

Bu vesileyle notaları yazıp yayına hazırlayan Mert Erağan ve Nurhan Alpay'ın şahsında kültürümüze hizmeti ön planda düşünen Ötüken Yayınevi'ne teşekkürlerimi sunarım.

M. Fatih Salgar

Abdülkadir Meragi

17.12.1353? - 3.1435

MUSIKİMİZDE “Hoca” olarak tanımlanan ve ünvanıyla özdeşleşen Abdülkadir Meragi 1350-60 arasında bugün için İran’ın sınırları içindeki Güney Azerbaycan’daki Meraga şehrinde doğmuştur. Babası yaşadığı dönemin saygın isimlerinden Gıyaseddin Gaybi’dir. Meragi’nin, “Kuran’ı ezberlemek ve beğenilen nağmelerle okumak” amacıyla musikiye başladığını, bunun için de dönemin en iyi hocalarından ders alarak kısa sürede herkesin beğenisini kazancak seviyeye geldiğini kendi ifadelerinden anlamaktayız. Yine babası için “Musikide hiç kimse onun mertebesine gelmedi ve gelemmez.” dediğine göre ilk müzik derslerini babasından aldığını düşünmek yerinde olur.

Bir çok yönüyle dikkatleri çeken Meragi dönemin geleneklerine uygun olarak Celâyir hükümdarı Sultan Üveys’in maiyyetine girmiş ve gösterdiği üstün başarılarından dolayı Sultanın takdirini kazanmıştır. Bu dönem, Meragi’nin üst düzeyde sürececek yaşantısının da başlangıcı olmuştur.

Sultan Üveys’in yerine geçen oğlu Sultan Hüseyin’in, Meragi’nin öğrencilerinden olduğunu, bizzat Sultanın kendi ifadelerinden anlamaktayız. Sultan Hüseyin, Abdülkadir gibi üstün özellikleri olan bir kişi ile beraber olmaktan duyduğu memnuniyeti ifade etmiştir. Daha başka bir deyişle, böylesine büyük bir sanatkârla olan birlikteliği, bir ayrıcalık, bir şereflenme olarak kabul etmiştir. Meragi de Sultanın kendisine gösterdiği saygıyı özellikle vurgulamıştır.

Meragi, Sultan Hüseyin’in kardeşi Ahmet tarafından öldürülmesi üzerine bu defa da, Sultan Ahmet’in en önde gelen müzisyeni ve nedimi olarak hayatını sürdürdü. 23.6.1377 tarihli bir belgede, Sultan Ahmet ‘in henüz şehzade olduğu bir dönemde Abdülkadir için söyledikleri dikkat çekicidir. Onun musikideki en büyük üstad olduğu, yine udi olarak ve hattatlık konusunda üstün vasıflara sahip olduğu, daha birçok özellikleri ile vurgulanmıştır.

Anlaşıldığına göre, Sultan Hüseyin’in saltanat dönemine rastlıyor olmasına rağmen, dönemin şehzadeleri ile Abdülkadir arasında bir yakınlık ve görüşme söz konusudur. Yine aynı dönemin önde gelen müzisyenlerinden olan Sultan Ahmet’den Abdülkadir’in musiki meşk ettiği de günümüze gelen bilgilerdendir. Edebiyat ve musiki tarihi bünyesinde Sultan Ahmet’in nedimi olarak da tanımlanan Meragi, büyük bestekârlığının yanı sıra edebi kişiliği ve sohbetleri ile de zamanının aranılan şahsiyetlerdendi.

1386’da, Timur’un Tebriz’e kadar gelmesiyle, Sultan Ahmet yanında Abdülkadir olmak üzere Bağdat’a çekildi. Timur 1393’te Bağdat’ı alınca Sultan Ahmet, Mısır’a sığındı. Sultanla kaçmak isteyen Meragi, Kerbelâ’da yakalandı ve Timur’un huzuruna çıkarıldı. Böylece 19 yıllık Meraga, 14 yıllık Tebriz ve 7 yıllık Bağdat hayatı, yeni ufuklara açılmak üzere sona erdi.

Timur’un huzurunda:

“Maşruk-u magrib musahhardır sana.
Devlet-i nusret mukarrardır sana.
Feth-i nusret daima bilgindedir,
Devletin Hak’tan mukarrardır sana.”

dörtlüğünü okudu ve bu şiirden memnun olan Timurda kıymetbilirliğini göstererek onu himayesine aldı. Daha sonraları Timur’un, Meragi’yi baş şehri Semerkand’a gönderdiğini, orada kendisine ihsanlarda bulunduğunu ve yine dönemin önde gelen şahsiyetlerinden biri olarak hayatını sürdürdüğünü görmekteyiz. Timur’un, Abdülkadir Meragi’ye verdiği değerini belirleyen ünlü “nişan”, 1398 yılında kendine verilmiştir.

1399’larda Abdülkadir, Timur’un oğullarından Miranşah Mirza’nın yanında hayatını sürdürmektedir. İşte bu dönemde Abdülkadir Meragi çok sıkıntılı anlar yaşamıştır. Olay şöyle olmuştur :

Miranşah’ın akli dengesinin yerinde bulunmaması nedeniyle yapmış olduğu tuhaf davranışlar, özellikle

Timur'un çok sevdiği gelini Hanzade'yi son derece üzüyor, yıpratıyordu. Hanzade'nin, Timur'a oğlunu şikayet etmesi üzerine hiddetlenen Timur, Tebriz'e gelmiş ve oğlu Miranşah'a vermiş olduğu tüm yetkileri elinden almıştı. Timur, oğlunun bu hale gelişinin sebebini ise onun üç nedimine bağlıyordu. Bu üç nedimden biri de Abdülkadir'di. Bu durumdan haberdar olan Meragi, Tebriz'den kaçır fakat yakalanıp Timur'un huzuruna çıkarılır.

Timur'un herhangi bir şey söylemesine fırsat bırakmaksızın Hakanın ayaklarına kapanan ve Kuran'dan bir sureyi etkileyici sesiyle okuyan Abdülkadir, Timur'un hiddetinin geçmesi üzerine bağışlanır böylece canını kurtarmış olur. Artık yine Timur'un nedimleri arasındadır ve hak ettiği ilgiyi her zaman görür.

1405'te Timur'un ölümü üzerine Abdülkadir saraydaki durumunu korur.

Timur'un torunu Halil Mirza'dan da aynı ilgiyi görür. Daha sonra Halil Mirza'yı tahttan indiren amcası Şahruh'un maiyyetine girerek Herat'da kalır.

1435 yılında Rey'deki kışlığına giden Şahruh'a gelen haberler çok kötüdür. Herat'da veba salgını baş göstermiştir. Bunun üzerine Şahruh "Horosan tarafından gelen mektupların açılmamasını, hiç kimse'nin fikir yürütmemesini ve dolayısıyla halk arasında kargaşaya meydan verilmemesini" emreder.

Veba salgınından ölenler arasında Abdülkadir Meragi de vardır ve Meragi'nin 1435 yılındaki ölüm haberinin duyulması, uzun sürmez.

Abdülkadir Meragi'nin üç oğlu olmuştur. Nuredin Abdurrahman, Nizamüddin Abdürrahim ve Abdülaziz isimlerini taşıyan üç oğlu da müzisyendir. Abdülaziz'i Osmanlı Sultanı Fatih'e sunduğu "Nekavet'ul Edvar" isimli kitaptan tanıyoruz. Yine Abdülkadir'in torunu, Abdülaziz'in oğlu Mahmud Çelebi de yazmış olduğu musiki kitabını, II. Bayezid'e sunmuştur.

Bazı kaynaklarda Abdülkadir Meragi'nin yazmış olduğu kitaplardan Makasid'ul-Elhan'ın bazı nüshalarının II.Murad'a ithaf etmiş olması, onun Bursa'ya kadar geldiği konusundaki düşüncelere sebep olmuştur. Kesin delillerin olmayışı ve o dönemdeki siyasi anlayış çerçevesinde yapılan değerlendirmelerden, bu konunun bir söylenti olarak günümüze geldiğini düşünebiliriz.

Arapça ve Farsça'yı da çok iyi bilen Meragi, tüm kaynaklarda, bestekâr, hanende, udi, ressam, şair, hafız ve hattat olarak tanımlanmıştır. Özellikle yapmış olduğu müzikolojik çalışmalar, geçmişin birikimini özümseyerek ortaya koyduğu eserler, musiki

aleminde onu ayrı bir yere koyar. Yine onun bestekârlık kudretini gösteren ve musiki tarihimizde ayrı bir yeri olan "Nevbet-i Müretteb" olayı şöyle gerçekleşmiştir:

1377 yılının Ocak ayında Sultan Hüseyin'in sarayında bir musiki toplantısı yapılmaktadır. Dönemin ünlü okuyucuları, sazedenleri ile birlikte zamanının önde gelen bilgin ve müzisyenlerinin bulunduğu bu mecliste, bestelenmesi fevkalâde zor, büyük bir forma sahip olan "Nevbet-i Müretteb" ile ilgili bir konuşma geçer. Böyle bir eserin birkaç gün içinde bestelenmesinin imkânsız olduğu kanaati ortaya çıkar. Sohbetin bu anında Abdülkadir Meragi, her gün bir "Nevbet-i müretteb" besteleyebileceğini rahat bir şekilde söyler. Hatta birkaç gün sonra başlayacak Ramazan ayı boyunca, her gün için bu formdan ayrı ayrı bir eser besteleyebileceğini, kendine güvenen tarzıyla ifade eder.

Mecliste bulunanlar, olaya şüpheyle yaklaşırken, içlerinden zamanın en değerli musikişinaslarından Rıyazeddin Rıdvânşah: "Herhalde bu eserleri önceden bestelemiştir." şeklindeki görüşüne karşılık, Abdülkadir, makam, usul ve sözlerin kendileri tarafından belirlenerek, istediklerinin seçilip kendisine verilmesini ve onlardan bu eseri yapabileceği teklifini getirir. Rıyazeddin Rıdvânşah, böyle bir şeyi yapabileceğine inanıyorsa, Meragi ile 100.000 dinarlık bir bahse girebileceğini herkesin içinde büyük bestekârimıza yöneltir. Abdülkadir de bu teklifi hemen kabul eder.

Bu arada, hiç müdahale etmeden olayı izleyen Sultan Hüseyin, söze karışarak, güftelerin seçimi için mecliste bulunan üç musikişinası görevlendirir. Makam ve usullerin ise Rıyazeddin Rıdvânşah tarafından belirlenmesi konusundaki isteğini ortaya koyar.

Böylece güftesi 4 bölümden oluşan "Nevbet-i Müretteb" için gerekli tespitler yapılarak, Abdülkadir'e verilir. O da eserlerini istenilen şekilde besteleyip, huzurda icra etmeye başlar. Ramazan'ın son günü ise tüm eserleri icra ederek bu büyük bahsi ve bir servet olan 100.000 dinarı kazanır.

Dahi bestekârimız Abdülkadir Meragi 7 tane usul terkib etmiştir. Fakat ona musiki aleminde hak ettiği şöhreti sağlayan eserlerinin yanı sıra, yazmış olduğu kitaplardır demek yanlış olmaz. Kenzu'l Elhan, Camiu'l Elhan, Şerhu'l Kitabu'l Edvar, Kitabu'l Edvar, Makasidu'l Elhan, Feva'id-i Aşere, Zubdetu'l Edvar yazmış olduğu eserlerin belli başlılarındandır.

Meragi, Kâsat-ı Çini adını verdiği bir de saz icad etmiştir.

Abdülkadir Meragi'nin bugün elimizde 29 civarında eseri vardır. Fakat onun adı ile günümüze gelen eserleri için müzikologlar farklı değerlendirmelerde bulunmaktadır.

Bir bölüm araştırmacı kullanılan makam ve usullerin o günkü nazariyata uymadığı görüşünü ileri sürerken, bir bölüm araştırmacı ise, Osmanlı-Türk icracılarının bu eserleri kendi zevk ve anlayışları içinde değerlendirmelerinden dolayı, bazı değişimlerin

olabileceğini, bu görüşten hareketle de eserlerin ona ait olduğu savını ileri sürmüşlerdir. Yine güfte konusunda ileri sürülen düşünce ise, o günkü dile hakim olamayan hanendelerin, güfteyi bozduklarıdır.

Her halükârda bu eserler klâsik musıkimize büyük renk katan, üslub, makam ve usul anlayışı ile kendinden sonraki birçok besteciye etkileyen, son derece sanatlı eserlerdir.

MÂHÛR KÂR

Gül-i bî rûh-i yâr hoş nebâşed

Hafif

Abdülkadir Meragî

Ta dir ten ten ten nen ni ten nen nâ dir na
dil li ta ten nâ de re dil li ten câ nım
Dil le re dil le re dil le re dir dir ta
nâ te ne nen ten nen nâ de re dil li ten câ nım
Gü li bi rû hi yâr hoş ne bâ
hoş ne bâ şed
Bi bâ de ba har hoş ne bâ
şed yâ ri men (SAZ _____) câ nım
Ten dir nâ dil li ta ten nâ
ta nâ dir ney te nen ta dir ney

Mâhûr Kâr (2.Sayfa)

det de re dil ler ler dir ten nen na de re dil ler ler dir ta

na de re til lil len nen ni ta dir ney

de re dim dim dim dir ta na dir dir ta

na ten ne nen nen ta dir ney (SAZ _____) câ nim

A ha ah ha yâ rim a ha ah ha mi rim

a ha ah ha öm rüm mu ra dı men

Bi ba de ba har hoş ne ba

şed ya ri men ca nim **KARAR**

Tar fi çe me nû he vâ yı bus

tân yar yâr

Mâhûr Kâr (3.Sayfa)

bi lâ le i za ri hoş ne bâ
şed yâ ri men câ nim
Dil li ta dil li ta dil li ta ten nâ
ta nâ dir ney te nen ta dir ney
Can nak di mu hak ka rest hâ
rest Hâ fiz
Ez beh ri ni sâr hoş ne bâ
şed yâ ri men (SAZ) câ nim

Gül-i bi rûh-i yâr hoş nebâşed
Bî bâde bahâr hoş nebâşed
Tarf-ı çemen-ü hevâ-yı bustân
Bî lâle-i zâr-ı hoş nebâşed
Can nakd-i muhakka rest Hâfız
Ez behr-i nisâr hoş nebâşed

RAST KÂR

Sofyan

Haydarnâme

Abdülkadir Merağî

Nu mu ne ist be gû gû şî
 si pih ri hal ka i hûr ca nım hûr ca nım
 Zi tav kı hal ka be gû şa
 nî kut bi din hay der ca nım
 Ten na dir na a dir na ten na
 te ne ni ta til lil ten mak bu li men len
 Ta dir te ne ni te ne ni te ne dir ta na
 til lil la na ten ni nen na dir ney
 Te nen ni ta nen ni te nen ni ney
 te ne ni te nen ten te ne ni te ni te na